

tabula rasa

Felsefe & Teoloji
Philosophy & Theology

30. Sayı

Mart (March), 2019

(Print) ISSN: 1302 – 8898
(Online) ISSN: 2148 – 7162

FELSEFİ AÇIDAN KUR'AN'A BAKIŞ

Metin YASA*

Özet

Bu makalemizde, felsefi açıdan Kur'an'a bakışı hazırlayıcı kimi bilgiler, felsefi açıdan Kur'an'a bakışın kimi gerekçeleri ve konunun örnekler ışığında irdelenmesi gibi temel konular üzerinde durulmakta ve sonuçta felsefi açıdan Kur'an'a bakışın kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Felsefe, Kur'an Felsefesi.

PHILOSOPHICAL VIEW ON QUR'AN

Abstract

Our article deals with some subjects such as the some preparatory informations and reasons to the philosophical view on Qur'an and discussing them in the light of examples. And as a result it is emphasized that it is necessary to look at Qur'an from philosophical point of view.

Key Words: Qur'an, Philosophy, Qur'anic Philosophy.

A. Felsefi Açıdan Kur'an'a Bakışı Hazırlayıcı Kimi Bilgiler

Felsefi açıdan Kur'an'a bakışı hazırlayıcı bilgiler bağlamında, İ. Baltacıoğlu'nun Kur'an felsefesi ifadesine, M. M. Şerif'in Kur'an ile felsefenin ortaklaşa tartıştığı sorunlara dikkat çekişine ve doğrudan Kur'an'dan alıntılanacak kimi ayetlere işaret edilebilir.

Doğrusu, "Kur'an felsefesi de benim hayatımda çok geç ve çok güç olarak elli yaşından sonra, ele aldığım çetin konulardandır"¹ diyen Baltacıoğlu, kendi kavramsallaştırmasıyla Kur'an felsefesi konusunda özetle şunları söyler: Kur'an felsefesi ne demektir? Kur'an felsefesi, kişinin, kendi ve bir müfessirin özel ve kişisel anlayışına göre değil, doğrudan Kur'an ayetlerine göre aşağıdaki türden konuların sorgusuna doğru karşılıklar verebilecek olan bilgidir. Bu cümleden olarak, varlık, yaşam, insan, doğruluk, sonsuzluk ve Tanrı gibi konuların sorgulanması ve ilgili sorgu sonucu anılan konulara Kur'an metnine uygun olan karşılıkların verilmesi, Baltacıoğlu'na göre, Kur'an felsefesini meydana getirecektir. Öte yandan, Baltacıoğlu, Kur'an felsefesini anlatırken kimi noktalara da değinir. Bu noktalardan biri, Kur'an'ın konusu olan gerçekliklerdir. Ona göre özelde Kur'an'ın ışıklarını getirdiği evren, dış evren, eşya evreni, her hangi bir iç evren değil, insandaki derin,

* Prof. Dr. O. M. Ü. İlahiyat Fak.

¹Bkz.: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, "Kur'an Felsefesi Üzerine İnceleme",

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/740/9444.pdf>, s. 4. (20. 01. 2018).

karanlık, bilinmez olan bir evrendir. Böylesine gerçek bir evrene, din dışında, ne bilim, ne mantık, ne düz dil, ne bir araç erişebilir.²

Öte yandan, Baltacıoğlu; Kur'an felsefesi ile akli aktif bir biçimde kullanmanın bir türü saydığı felsefi sezgi arasında şu türden bir ilişki kurar:

Böyle bir canlı akılla yapılacak olan Kur'an felsefesi ile Müslümanlığın da kendine özgü gerçekleri olduğunu, yalnız gönül, sezgi yoluyla değil, akıl aletiyle dahi anlamış olacağız. Hem de göreceğiz ki Kur'an gerçekleri bilimin gerçeklerinin ne kendisi, ne de aykırısıdır. Belki bunlar türü kendine özgü gerçekler -hatta bilim gerçekleri de içinde olmak üzere- insanlığın şimdiye dek tanıyabildiği en büyük gerçeklerdir.³

Dahası; Baltacıoğlu, Kur'an felsefesinin bir amacı ve yöntemi olması gerektiğine de işaret eder. Baltacıoğlu'na göre, Kur'an felsefesinde amaç, Kur'an'daki mutlak gerçeklere erişmek ve bunları kavramaktır. Baltacıoğlu, Kur'an felsefesini anlatmada kullanılacak yöntemin, Kartezyen mantığın aksine, ilahi buyruğun parça kabul etmez bir bütün oluşunu gözden kaçırmaması gerektiği kanısını taşır. Nitekim Baltacıoğlu'na göre, eğer pozitif bilimlerde kullanılan Kartezyen mantık Kur'an'a uygulanırsa, bu durumda, ilahi buyruğun gözümüze anlaşılabilir ve akıl ermez bir karşıtlar ve karışıklıklar yığını olarak görünmesi⁴ kaçınılmaz bir hal alır.

Felsefi açıdan Kur'an'a bakışa hazırlayıcı kimi bilgiler bağlamında M. M. Şerif'in aşağıdaki ifadelerinin ayrıca açıklayıcı bir öz taşıdığı görülür:

Kur'an-ı Kerim temelde felsefi değil, dini bir metindir, fakat din ve felsefenin müştereken sahip olduğu tüm sorunlarla da ilgilidir. Hem din hem de felsefe Allah, alem, insan ruhu ve bunların karşılıklı ilişkileriyle ve iyilik ve kötülük, özgür irade ve ölümden sonraki hayatla alakalı sorunlar hakkında bir şeyler söylerler. Bu sorunlarla ilgilenirken, aynı zamanda görünüş, gerçeklik, varlık ve nitelikleri, insanın kökeni ve mukadderatı (*mebde ve mead*), doğru ve yanlış, uzay ve zaman, süreklilik ve değişme, ebediyet ve ölümsüzlük gibi kavramları da aydınlatır. Kur'an bu sorunlara dair evrensel hakikatları beyan ettiğini söyler; bu beyan, vahyin geliştiği sırasında sahip oldukları fikri arka-planı hesaba katan, insanlara doğrudan hitap eden, kolayca anlaşılabilen ve diğer bölgeler ve başka zamanlarda yaşayan, başka diller konuşan insanların sahip oldukları arka plan yardımıyla kolaylıkla yorumlanabilecek bir dilde (ve terminolojide) ifade edilmiştir.⁵

Görüldüğü üzere, M. M. Şerif'ten alıntılıdığımız yukarıdaki metin, felsefi açıdan Kur'an'a bakışın, hangi türden noktaların bilincine varılarak tartışılması gerektiği bağlamında bizlere ışık tutmaktadır.

Felsefi açıdan Kur'an'a bakışı hazırlayıcı bilgiler bağlamında Kur'an'dan kimi ayetlere atıf yapılabilir. Ancak önce bir noktaya işaret etmekte yarar vardır. Genel olarak ifade edilecek olursa, felsefe hikmet sevgisi ve araştırması olarak tanımlanır. Felsefe bu haliyle varoluşsal sorunları araştırma alanıdır. Felsefi açıdan

² Baltacıoğlu, agm., s. 4.

³ Baltacıoğlu, agm., s. 5.

⁴ Baltacıoğlu, agm., s. 4.

⁵ Bkz.: M. M. Şerif, "Kur'an'ın Felsefi Öğretileri" çev.: Mustafa Armağan, İslam Düşüncesi Tarihi, 1, ed., M. M. Şerif, Türkçe Baskının Editörü, Mustafa Armağan, İnsan Yayınları, İstanbul, 1990, s. 163-164.

Kur'an'a bakışı hazırlayıcı bilgiler bağlamında Kur'an'dan kimi ayetlere bu noktadan geçiş yapılabilir, Kur'an'ın *hikmet* kavramına vurgusu üzerinde durulabilir. Doğrusu Kur'an'a bakıldığında, Kur'an'da hikmet, bir yandan Tanrı ve Kur'an'ın kendisi için kullanılırken, diğer yandan peygamber için kullanılır.⁶ Sözelimi, Tanrı için, "O hakimdir"⁷, Kur'an konusunda "hakim olan kitap"⁸, peygambere yönelik olarak da "onlara kitabı ve hikmeti öğretir"⁹ ifadeleri geçer.

Dahası; unutmamak gerekir ki, Kur'an, geleneksel ve modern boyutlarıyla İslam düşüncesinin ilk elden temel kaynağıdır. Doğrusu, Kur'an'da, hikmet kavramının Tanrı, Kur'an ve peygamber için kullanılmasına ek olarak, "Lokman'a hikmeti verdik"¹⁰ ile "hikmeti dilediğine verir"¹¹ içerikli ayetler dikkate alındığında, Kur'an'ın, herkesi içkinliğin mantıksal bağlantısı ile aşkınlığın teolojik izdüşümü üzerinden pozitif düşünmeye çağırıldığı görülür. Yine bu bağlamda, "İslam filozoflarının hikmeti gerçek felsefe ile bir ve aynı şey saydıkları" hususunu anımsatmakta ayrıca yarar vardır.¹²

Sonuçta, bize öyle geliyor ki, felsefi açıdan Kur'an'a bakışın doğru konuşlandırılması oldukça önemlidir. Nitekim felsefi açıdan Kur'an'a bakışı doğru konuşlandırma, aynı zamanda, felsefi zenginliği ve teolojik derinliği beraberinde getirecektir.

B. Felsefi Açıdan Kur'an'a Bakışın Kimi Gerekçeleri

Felsefi açıdan Kur'an'a bakış, her şeyden önce, Kur'an-felsefe ilişkisini gündeme getirir. Dolayısıyla, burada, üç noktalı, üç aşama belirir. Noktalara gelince: i. Sorunun durumu. ii. Kur'an'ın sunumu. iii. Felsefenin konumu. Aşamalar söz konusu edilince, Kur'an-felsefe ilişkisi özelinde ilk aşama, durumu belli bir varoluşsal sorunu tartışmada imanı işlevsel hale getirmeye, ikinci aşama, akıl üzerinden tartış-hedef belirle öngörüsüne, üçüncü aşama ise aşka özel atıfla çözümle-sonuca git gerçeğine işaret eder.¹³

Kur'an ve felsefe açısından rasyonel olanı tercih etmek, felsefi açıdan Kur'an'a bakışta bir gerekçe olarak belirir. Bu gerekçe, aynı zamanda, Kur'an'ın ve felsefenin ne oldukları ve neyi temsil ettikleri türünden soruları da tartışmayı beraberinde getirir. Sözü edilen türden soruların sağlıklı bir biçimde tartışılması, günümüzde, filozoflarca dile getirilen düşüncelerin Kur'an ile daha bütünleşik hale getirilmesi gerektiği gerçeğine de kapı aralayabilecektir.

Kur'an'ın imana verdiği değerlerin bir benzerini akla da vermesi, felsefi açıdan Kur'an'a bakışta bir başka gerekçe olarak öne çıkar. Soruna bu açıdan bakıldığında, Kur'an'a göre, deyim yerindeyse, akıl yumuşak güç olmadığı gibi, iman da güçsüz

⁶Bkz.: Seyyed Hossein Nasr, "The Qur'an and Hadith as Source and Inspiration of Islamic Philosophy", <http://www.muslimphilosophy.com/ip/nasr-ip2.htm/> (23.02. 2018).

⁷ 6/ 18.

⁸ 31/2.

⁹ 2/ 129.

¹⁰ 31/12.

¹¹ 2/269 .

¹²Bkz.:Seyyed Hossein Nasr, agm., <http://www.muslimphilosophy.com/ip/nasr-ip2.htm/>

¹³ Sözelimi bkz.: Metin Yasa, *Şiirlerle Din Felsefesi: İman-Akıl-Aşk*, Elis Yayınları, Ankara, 2019.

değer değildir. Bize göre, taşıdığı öz gereği felsefe de imanın güçlü değer oluşuna kayıtsız kalamadığı gibi, akli da yumuşak güç olarak göremez.

Geleneksel İslam düşüncesiyle gelen kimi kazanımlar vardır. Bu kazanımlar da felsefi açıdan Kur'an'a bakışta önemli başka bir gerekçe olarak dikkat çeker. Bu kazanım içerisinde temel felsefi sorunların tartışılmasında Kur'an'ın etkisi rahatlıkla görülebilir. Aşağıdaki alıntı bu bağlamda açıklayıcı bir örnek olarak görülebilir:

İslam düşünürleri daha mesleki yaşamlarının ilk evrelerinde “felsefe” kavramının rasyonel çabalarını ifade etmede yetersiz kaldığını anlamışlardı. Böylece kendi rasyonel çabalarını anlatmada Kur'ani bir kavram olan “Hikmet”i kullanmaya başladılar. Başlangıçta, “felsefe”yi “Hikmet” ile birlikte kullanmış olsalar da sonunda aşamalı olarak “felsefe” yerine Kur'ani bir kavram olan “Hikmet”i yerleştirdiler. Çünkü Hikmet, daha geniş bir bakış açısı ve kuşatıcı sonuçlar içermektedir.¹⁴

Türü bir alıntı, kültürümüz sınırları içinde, felsefi açıdan Kur'an'a bakış daha anlamlı hale getirebilir.

Bize öyle geliyor ki, felsefi açıdan Kur'an'a bakış gibi bir konuda, kullanılan temel dinamik kavramlar, tartışılan köklü varoluşsal sorunlar, varılmaya çalışılan nihai sonuçlar, bize, ilgili bakışın özelliği konusunda açıklayıcı bir şeyler söyleyebilir, derinlikli bir fikir verebilir.¹⁵

Doğrusu, Kur'an'da sert bir rasyonalite aranmayabilir. Çünkü Kur'an'da, aşkın ya da mutlak akla erişemeyen bir içkin ya da sınırlı beşer akli muhatap alınmaktadır. Dolayısıyla, beşeri aklın sınırlı oluşu nedeniye, bir yandan Kur'an'a yönelik yorumların, diğer yandan felsefi düşünceye ilişkin verilerin, ortak bir dil kullanımı ve güncelin doğru izlenmesi çerçevesinde, ilkesel standartlara bağlanması gerekir.

C. Konunun Örnekler Işığında İrdelenmesi

Kur'an-felsefe ilişkisi çok yönlü bir yapıya sahiptir. Gerçi, bu yapıyı, bütünüyle, Kur'an örneğinde tavandan tabana, felsefe örneğinde tabandan tavana doğru okumak derinlikten uzak görünmektedir. Dolayısıyla da Kur'an-felsefe ilişkisi bağlamında, Kur'an'dan felsefeye doğru iki kavram kullanılabilir: i. Derinden akıl yürütme. ii. İnceden felsefe yapma. Her iki kavram da, insana, doğruyu yanlıştan ayırması için, Tanrı tarafından verilen *hikmet* ile açıklanabilir.¹⁶ Bu aşamada, bir noktanın vurgulanması gerekir. O da şudur:

İslam ilahi bir dindir. Onun temel bilgi kaynağı vahiydir, ancak o, akli ve duyu algısını görmezden gelmez. Bilgiyi elde etmede zorunlu olarak vahyin yanında akıl ve duyu algısını da kullanır.¹⁷

¹⁴Ali Rıza Tahir, “Islam and Philosophy: Meaning and Relationship, <http://journal-archieves27.webs.com/1287-1293.pdf>, s. 1290. (26. 02. 2018).

¹⁵Sözgelimi bkz.: Metin Yasa, Varoluşsal İnanç Sorunları, Elis Yayınları, Ankara, 2018.

¹⁶3/104.

¹⁷Bkz.: Tahir, a.g.m., s. 1287. Vahiy, akıl ve duyu konusunda ayrıca bkz.: Fethi Kerim Kazanç, Varlık, Bilgi, Değer ve Siyaset Üzerine Kelam Yazıları, Araştırma Yayınları, Ankara, 2014, s. 157vd.

Şu halde, “Allah'ın lütfundan anlamlı bir şekilde yararlanabilmesi için olumlu bir amaca ve tutuma sahip olması gereken insan”¹⁸ *inanan* birey olmanın yanında, neden *filozof* olarak da anılmasın?

Öte yandan, yine aynı bağlam içinde, felsefeden Kur'an'a doğru iki nokta üzerinde durulabilir. Bu cümleden olarak, felsefe;

i. Akıl üzerinden izlediği strateji, irdelediği konuların derinliği ve ürettiği soruların karakteri nedeniyle, Kur'an'a yakın durur.

ii. Her ne kadar rasyonel iddialarını sürdürerek ayakta kalan bir varlık alanı olsa, Kur'an içerikli çıkarımlara kayıtsız kalamaz.

Şu halde, filozoflar, neden *ehl-i zikir*¹⁹ içinde anılmasın? Aksini dillendirmenin Kur'an'ın anlaşılmasına katışı sağlayacağı düşünülebilir bir şey değildir. Nitekim Kur'an, sunduğu gerçeklikleri düşünme çağrısında bulunur. Ancak bu çağrı, tefkir değil, tefekkür içeriklidir.²⁰ Belki de, bu nedenle, Kur'an'da *tefkir* yalnızca bir kez, buna karşılık *tefkür* ise on yedi kez kullanılmıştır.²¹ Daha açık ifade etmek gerekirse, Kur'an'da geçen bir dizi ayetin Velid b. Muğyire ile doğrudan bağlantılı olduğu dikkat çeker ve bu ayetlerde kullanılan *fekkera* fiili negatif bir anlam ve değer karşıtı bir öz taşıır.²² Sözü edilen ayetlere gelince:

Benim yarattığım kişiyi bana bırak! Ona çokça mal verdim. Gözü önünde duran evlatlar verdim. Önüne imkanlar serdim. O hala, daha da artırmamı istiyor, ihtirasla. Fakat asla! Çünkü ayetlerimize karşı inat eder oldu. Ben de, zor bir yokuşa süreceğim onu. Çünkü o düşündü, ölçüp hesapladı.²³

Öte yandan, felsefi düşüncenin ve ulaşılan bilimsel verilerin, Kur'an ayetlerinin anlaşılmasına yeterince katkı sağlayabileceği ve derinlemesine destek verebileceği rahatlıkla ifade edilebilir. Ancak, bu gerçeği, gereği gibi, doğru kavrayabilmek önemlidir. Aşağıdaki alıntı, bu bağlama ilişkin, yeterince açıklayıcı görülebilir:

Kur'an'ı ve onun ölmez gerçeklerini kavrayabilmek için, bilginin kuru aklı değil, artistin, feylesofun canlı aklı soyundan bir aklı çalıştırmak gerektir. Bu akıl (raison, raisonraisonnate) değil, «artistik akıl, filozofik akıl» adını verebileceğimiz akıl, felsefeli sezgi (intuition philosophique)dir.”²⁴

Bize öyle geliyor ki, konunun örnekler ışığında irdelenmesi ortak sorunlar, yeni alanlar, güçlü çözümler olmak üzere üç nokta bağlamında açıklığa kavuşturulabilir.

i. Ortak Sorunlar: Öncelikle bir noktanın altının çizilmesinde yarar vardır: Kur'an'ın, büyük ve bütün bir yapısı vardır. Bu büyük ve bütün yapı içinde,

¹⁸Bkz.: Qais Faryadi, “An Islamic Perspective of Teaching Philosophy: A Personal Justification”, IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME) e-ISSN: 2320-7388, p-ISSN: 2320-737X Volume 5, Issue 6 Ver. III (Nov. - Dec. 2015), s. 51.

¹⁹ 21/7.

²⁰Bkz.: Muhammed Ali Lisani Feşarki, Ebuzerr Pur Muhammedi, “Berresi Mefhum-ı Tefekkür der Kur'an-ı Kerim”, Pejuhişname-i Ulum ve Maarif-i Kur'an-ı Kerim, PDF, Sal: 1, Şomare: 3, Tabistan 88, s. 159.

²¹Bkz.: Lisani Feşarki, Ebuzerr Pur Muhammedi, agm., s. 136.

²²Bkz.: Lisani Feşarki, Ebuzerr Pur Muhammedi, agm., s. 135.

²³74 / 11-18.

²⁴Bkz.: Baltacıoğlu, agm., s. 5.

sözgelimi, gerekçeli iman dinamiği, aklın derin kullanımı, aşkın işlevsel rolü, etik değer dizgesi, bilimsel veri yumağı, estetik mücadele modeli türü varoluşsal etkinlikleri görmek olasıdır. Gerçi, “tanım olarak insan, kavrayış kapasitesine sahip, rasyonel anlamı formüle eden, yargılama sağlayan ve iyi ile kötü arasında ayırım yapan rasyonel bir yaratıktır.”²⁵ Ancak insanın, taşıdığı öz gereği, bu büyük bütünü algılamaya ve anlamaya çalışırken, çoklu parça ve kavramdan hareket etmesi adeta kaçınılmaz bir hal alır. Nitekim Baltacıoğlu da felsefi açıdan Kur’an’a bakışı ya da kendi deyimiyle Kurân felsefesini doğru anlamamızı olası kılabacak türden şöylesi bir sonuca varır:

İmdi Kur'an'ın ayrı bir gerçeğin ayrı dili olduğunu gözönünde bulundurarak onun özüne erişmeye çabalamak doğru olacaktır. Bunun için iki metod kuralını unutmamak gerekir:

i) Kur'an'ın o akli şaşırtan Tanrı işi dokusundaki sembollerin gerçek anlamlarını araştırmak.

2) Her belgeyi, her buyruğu Kur'an'ın bütünlüğü içinde görüp, anlamaya çabalamak.

İşte böyle yaparak Kur'an'daki varlık ve oluş görüşünü kavramış olacağız ki bu Kur'an felsefesi dediğimiz Absolu'dur.²⁶

Öte yandan, geleneksel tanımı içerisinde bilgelik sevgisi ya da bilgelik araştırması olarak görünen felsefeye gelince, felsefe de, “Mutlak Gerçeklik’in özünü betimlemeye çalışır. Bunun yanında İnsanı ve Evreni inceler. Dahası; Mutlak Gerçeklik, İnsan ve Evren arasındaki ilişkiyi keşfetmeye yönelir.”²⁷

Öyle anlaşılıyor ki, Kur’an’ın ve felsefenin üzerinde durduğu şekliyle, varoluşsal sorunlar, yeterince belirgindir. Bu belirgin sorunlar karşısında Kur’an’ın da felsefenin de takındığı tavır, büyük ölçüde, ortaktır. Nitekim Kur’an, varoluşsal sorunlar karşısında, akli kullanmaya gereken değeri verir ve insandan doğru düşünmesi gerektiğini ister. Felsefe de varoluşsal sorunlar karşısında aklın pasif kullanımına karşı çıkar. Çünkü bu tür bir aklın, varoluşsalı, derin iman, etkin akıl ve işlevsel aşk düzeyinde tartışmanın önemini kavramaktan uzak kalacağı ortadadır.

ii. Yeni Alanlar: Sosyal medya aracılığıyla, teolojik bir doğru, yanlış yayılabilir. İletişim ağının böylesine genişlemesi karşısında, Kur’an ile felsefe arasındaki ilişkinin daha da derinleşmesi gerektiği ortadadır. Yeni alanlar, dijital çağda, hem Kur’an’ın doğru anlaşılması hem de felsefenin geleceği açısından Kur’an-felsefe ilişkisi açısından kritik bir öneme işaret eder.

Gerçekten de güçlü bir biçimde gelişen teknoloji, etkin hale gelen sosyal medya, küresel dünya koşullarında olaylardan bir cep telefonu ile bile hızla haberdar olunması, pek çok alan gibi, bize göre, Kur’an ile felsefeyi de birbirine yaklaştırmış gözükmektedir. Bu durum, özellikle, günümüz felsefe arayışları açısından son derece önemlidir. Dahası; bu, felsefe açısından bir tür fırsat olarak değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Felsefi açıdan Kur’an’a bakış, felsefeye yönelik, girdilere ve

²⁵Bkz.: Faryadi, agm., s. 51.

²⁶ Baltacıoğlu, agm., s. 5.

²⁷ Tahir, agm., s. 1288.

çiktılara neden olur. Bir tür fırsat olarak değerlendirilmesi gereken bu durum, deyim yerindeyse, felsefeye de sınıf atlatır.

Durum bu olmakla birlikte, felsefi açıdan Kur'an'a bakış yeni varlık alanlarının gereği gibi değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Yeni varlık alanları ile kastım, sosyal medya aracılığıyla hızla yayılan ve gerçek yaşam koşullarından kopması artık olanaksız görünen, sözgelimi, organ nakli, estetik operasyon, yapay zeka, veri algoritmaları, yaşlılığı önleme gibi örnekleri daha da artırılabilir alanları kastetmekteyiz. Öte yandan, sosyal medya aracılığıyla hızla yayılan ve yeni varlık alanları içinde beliren, sözgelimi deizm gibi varoluşsal bir inanç sorunu dikkate alındığında, ilgili inanç sorununa yönelik Kur'an ayetleri ışığında yapılan bir felsefenin daha açıklayıcı, felsefe verileri bağlamında yorumlanan ayetlerin daha anlaşılır olacağı ileri sürülebilir.

iii. Güçlü Çözümler: Kur'an'ın, sorunlar ortak olsa da, düzenleyici ve nihai sonuçlara ileten bir rolü vardır. Bu yapılırken de, imana yapılan güçlü vurgunun yanında, ne aklı kullanmanın, ne aşk yoluna girmenin önü kesilir.

Kur'an ile felsefenin durduğu yer, birbirlerini destekleyen yerlerdir. Bu birbirini desteklemede rasyonel olan daha rahat yakalanır. Hal böyle olunca, felsefi açıdan Kur'an'a bakışı derinleştirmenin varoluşsal bir sorunu tartışmada teolojik katkının azalması anlamına gelmeyeceği hususunun iyi bilinmesi gerekir. Çünkü Kur'an, felsefeye, felsefenin ilerlemesi için akli ve nakli malzeme sunar.

Dahası; Kur'an'ın muhatap aldığı insan, kimi ayetlere atıfla ifade edilecek olursa, inanan, bilen, düşünen ve seven bir varlıktır. Varoluşsal bir sorun konusunda, bilen ve düşünen bir insanın elde ettiği verinin teolojik, buna karşılık inanan ve seven bir insanın vardığı sonuç felsefi olabilir.

Bize öyle geliyor ki, güçlü çözümler üretme söz konusu edildiğinde Kur'an ile felsefenin yanyana kullanılmasının kimi getirilerinden söz edilebilir. Bu cümleden olarak;

i. Kur'an ile felsefenin yanyana kullanılmasının bir getirisi, kendini, ilkelilik ve yeniliğe açıklık bağlamlarında gösterir ve bundan varoluşsal sorunlara yönelik bir tür gerçekçi duruş belirir.

ii. Kur'an ile felsefenin yanyana gelişi, varoluşsal sorunlar karşısında aklını aktif olarak kullanan insanı dar alanı sorgulamaya iletme ve uygunluk ilkesine iletme yönünde bir rol üstlenir.

iii. Kur'an ile felsefenin yanyana gelişi, insana, inancı derinlemesine irdelemeyi seçiş, oradan da doğruluk değeri yüksek bir bilgiye geçiş olanağı sunar.

iv. Kur'an ile felsefenin yanyana gelişine bağlı olarak *tefekür*ün daha da güçlenmesi üzerinden, teoloğun önüne felsefeyi anlama, filozofun önüne Kur'an'ı açıklama doğrultusunda bir ufuk açılır.

D. Sonuç ve Değerlendirme

Felsefi açıdan Kur'an'a bakışın sağlıklı düşünülmesi halinde, umuda dokunan ilginç ayrıntıların ortaya çıkabileceği görülür. Özellikle Kur'an'da inancın varoluşsalı açıklayıcı gücü ve felsefede aklın aktif kullanımını türü iki hususun, felsefi açıdan Kur'an'a bakışın derinliğine işaret ettiği rahatlıkla ileri sürülebilir. Teologun

açık niyetinin ve filozofun kesin hedefinin de bu derinlikli yön içinde konuşlanması gerektiği hususu ayrıca dikkate alınmayı gerektirir.

Felsefi açıdan Kur'an'a bakış, normalin dışına çıkılarak, başka bir deyişle imanın, aklın ve aşkın sınırları gereksiz zorlanılarak anlaşılabilir. Konuya bu açıdan bakıldığında, aşk bir yana, az inanma ve aşırı gitme Kur'an açısından, az düşünme ve sınırı zorlama felsefe açısından, büyük bir engel olarak görülebilir.

Felsefi açıdan Kur'an'a bakışın iletlediği olumlu kimi noktalar üzerinde durulabilir. Bu cümleden olarak;

i. Felsefi açıdan Kur'an'a bakışın teolojiye etkisi önemli olacaktır. Burada öncelikle teknik boyutun işlevini görmek gerekir.

ii. Felsefi açıdan Kur'an'a bakışta ciddi anlamda felsefi kazanımlar elde edilebilir. Bu noktada öncelikle analitik boyut dikkate alınmalıdır.

iii. Felsefi açıdan Kur'an'a bakışta kimi verilerin paylaşılması öncelenmek durumunda. Bu bağlamda eleştirel yönün taşıdığı değer kendisine atıf yapılmayı hak eder.

Felsefi açıdan Kur'an'a bakışın iletlediği olumlu kimi noktalar dikkate alındığında, Kur'an açısından, Kur'an kaynaklı *tefekkiir* ve uzantılarının daha geniş bir alana yayılma isteğinin, felsefe açısından ise felsefi düşüncenin güçlendirilmesi gerektiği gereksiniminin ortaya çıktığı ifade edilebilir. Sonuçta, Kur'an'a felsefi açıdan bakış üzerinden, düşüncede güven, tartışmada çeşitlilik, çözümde doğruluk gibi durumlar daha çok atıf alabilir.

KAYNAKÇA

- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı, "Kur'an Felsefesi Üzerine İnceleme", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/740/9444.pdf/>, (20. 01. 2018).
- Faryadi, Qais, "An Islamic Perspective of Teaching Philosophy: A Personal Justification", *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME) e-ISSN: 2320-7388, p-ISSN: 2320-737X Volume 5, Issue 6 Ver. III (Nov. - Dec. 2015)*.
- Kazanç, Fethi Kerim, *Varlık, Bilgi, Değer ve Siyaset Üzerine Kelam Yazıları*, Araştırma Yayınları, Ankara, 2014.
- Kur'an-ı Kerim.
- Lisani Feşarki, Muhammed Ali, EbuzerrPur Muhammedi, "Berresi Mefhum-ı Tefekkur der Kur'an-ı Kerim", *Pejuhişname-i Ulum ve Maarif-i Kur'an-ı Kerim*, PDF, Sal: 1, Şomare: 3, Tabistan 88.
- Nasr, Seyyed Hossein, "The Qur'an and Hadithas Source and Inspiration of Islamic Philosophy", <http://www.muslimphilosophy.com/ip/nasr-ip2.htm/> (23. 02. 2018).
- Şerif, M.M., "Kur'an'ın Felsefi Öğretileri" çev.: Mustafa Armağan, *İslam Düşüncesi Tarihi*, 1, ed., M .M. Şerif, Türkçe Baskının Editörü, Mustafa Armağan, İnsan Yayınları, İstanbul, 1990.
- Tahir, Ali Rıza, "İslam and Philosophy: Meaning and Relationship", <http://journal-archives27.webs.com/1287-1293.pdf> , (26. 02. 2018).
- Yasa, Metin, *Şiirlerle Din Felsefesi: İman-Akıl-Aşk*, Elis Yayınları, Ankara, 2019.
- Yasa, Metin, *Varoluşsal İnanç Sorunları*, Elis Yayınları, Ankara, 2018.